

การขับเคลื่อนการดำเนินงาน 4D ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เขตสุขภาพที่12

นางสาวศิริพรรณ กุลดี

กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพวัยแม่และเด็ก

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กแรกเกิดถึงอายุต่ำกว่า 6 ปี ซึ่งเป็นช่วงสำคัญที่สุดของมนุษย์ เพราะเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโต สมอของเด็กรเริ่มมีพัฒนาการตั้งแต่ปฏิสนธิ ดังนั้นในช่วง 2500 วันแรก (แรกเกิด- ต่ำกว่า 6 ปี) คือโอกาสทองในการพัฒนา ซึ่งเด็กปฐมวัยควรได้รับการดูแลส่งเสริมสุขภาพ ปกป้อง ค้ำครอง ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ชุมชน จะส่งผลให้เด็ก มีพัฒนาการสมวัย ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม ถ้ากล่าวถึงการพัฒนานั้น สมอมีโครงสร้างที่มีการพัฒนาสูงสุด ตั้งแต่การสร้างเซลล์สมอง ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างเซลล์เป็นเครือข่ายเส้นใย เรียนรู้ จดจำ นอกจากนี้การเจริญเติบโตของร่างกายเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน และยังเป็นช่วงของการสร้างอวัยวะต่าง ๆ ดังนั้นในช่วง “1000 ” วันแรก นั่นก็คือ ช่วงหญิงตั้งครรภ์ (270 วัน) เด็กอายุ 0-6 เดือน (380 วัน) และเด็กอายุ 6 เดือน – 2 ปี (550 วัน) ซึ่งเป็นช่วงสำคัญที่จะดูแลสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ และเด็ก 0-2 ปี ให้ได้มาตรฐาน ต่อจากเด็กอายุ 2 ปี ต่อเนื่องถึงอายุต่ำกว่า 6 ปี เป็นช่วงของเด็กที่เริ่มออกสู่การเรียนรู้สังคมภายนอกบ้าน / ครอบครัว ซึ่งเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือ โรงเรียนอนุบาล ก่อนเข้าประถมศึกษา ซึ่งเด็กควรได้อยู่ในสถานที่ที่ได้มาตรฐาน อันจะส่งผลให้เด็กเจริญเติบโตที่ดี สุขภาพแข็งแรง มีพัฒนาการสมวัย ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม สามารถเรียนรู้เติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ

การส่งเสริมคุณภาพสถานพัฒนาเด็กด้านสุขภาพ (4 D) เป็นการดำเนินงานร่วมกัน ระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับบุคลากรสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ยังมีผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต้นหรือต้องการที่จะยกระดับคุณภาพ ด้านสุขภาพทั้ง 4 ด้าน (4D) ได้แก่ 1.การเจริญเติบโตและโภชนาการ (Diet) 2.พัฒนาการเด็กและ การเล่น (Development and Play) 3. สุขภาพช่องปาก (Dental) และ 4.ด้านสิ่งแวดล้อมความปลอดภัยและการป้องกันควบคุมโรค (Disease)โดยอาศัยการขับเคลื่อนตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยแห่งชาติ 4 ข้อดังนี้

1. การสร้างการรับรู้และความเข้าใจกระบวนการประเมินให้เกิดขึ้นในสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือพัฒนาสถานพัฒนา เด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ ซึ่งผู้รับผิดชอบหลักของผลลัพธ์ด้านสุขภาพของเด็กปฐมวัย คือ บุคลากร สาธารณสุขในระดับพื้นที่ที่จะต้องช่วยพัฒนาความรู้และทักษะในการดูแลให้เด็กปฐมวัยมีสุขภาวะที่ดี

2. จัดสรรงบประมาณหรือบูรณาการงบประมาณใน 4 กระทรวง หลักจากกองทุน ต่างๆในพื้นที่ เพื่อใช้สนับสนุนการขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติด้านสุขภาพ

3. ดำเนินการให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ 4 กระทรวง และภาคีเครือข่ายดำเนินในระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็ก ปฐมวัยด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง

4. มีการกำกับติดตาม สรุปลผลการพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่ร่วมกับภาคี เครือข่ายทั้ง 4 กระทรวงเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย อย่างต่อเนื่อง

การขับเคลื่อนการดำเนินงานในเขตสุขภาพที่12

ปีงบประมาณ 2564	ปีงบประมาณ 2565
<p>กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพงานอนามัยแม่และเด็ก ศูนย์อนามัยที่ 12 ยะลา ประชุมภาคีเครือข่าย บันทึกความเข้าใจ (MOU) ศูนย์เด็กห่างไกลโควิด-19 สู่ ศพด. 4D วันที่18 มีนาคม 2564 ณ ห้องประชุมวไรตี้ โรงแรมยะลามายเฮาส์ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งได้จัดกิจกรรมขับเคลื่อน สนับสนุนเครือข่าย โดย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.บรรยาย“นโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัยกับการสร้างเสริมคุณภาพเด็กในสถานการณ์โควิด-19” 2.“ปฐมวัยโอกาสทองของชีวิต ” เด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่ เริ่มสร้าง cell สมอง มีเส้นเชื่อมโยงประสาท การเลี้ยงดูด้วยความรัก การเอาใจใส่ และการสร้างสุขนิสัยที่ถูกต้อง เพราะพฤติกรรมที่เด็กทำเป็นนิสัยจะติดตัวไปถึงเมื่อเติบโตขึ้น 3.มาตรการการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อป้องกันการระบาดของโควิด พร้อมทั้งเน้นให้ทุกศพด. ประเมินตาม Thai Stop Covid 4.อภิปรายการดูแลเด็ก การพัฒนา ศพด.ให้ปลอดภัย โควิด และการพัฒนาให้เป็น ศพด.4 D 5.การปักธงเดินสู่เส้นชัยในการพัฒนาให้ศพด.ปลอดภัย โควิด และ ศพด.4 D 6.ประชุมกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันโควิด และการวางแผนพัฒนาสู่ ศพด.4D 7. การจัดนิทรรศการ 4 D และการใช้นิทานในการให้เด็กเรียนรู้เรื่องการป้องกันโควิด 	<p>ประชุมเชิงปฏิบัติการยกระดับคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4 D) ในเขตสุขภาพที่ 12 วันที่ 11-12 พฤศจิกายน 2564 ณ ห้องประชุม ชั้น 2 ศูนย์อนามัยที่ 12 ยะลา ซึ่งในกิจกรรมจัดทำขึ้นเพื่อยกระดับการดำเนินงาน 4 D ในเขตสุขภาพที่ 12 ทั้ง 4 กระทรวงมีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การยกระดับ คุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ 4D เน้นให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและครอบครัวส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพที่ดี สร้างคุณภาพชีวิตเด็กไทยให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลก</p>

สิ่งดีๆ ที่ทาง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

Diet(โภชนาการ)	Development & play(พัฒนาการและการเล่น)	Dental (การดูแล สุขภาพช่องปาก)	Disease (การป้องกันโรค)
<p>โครงการส่งเสริมโภชนาการ ปีละ1 ครั้ง มีกิจกรรมดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - สาธิตอาหาร <p>อบรมให้ความรู้ผู้ปกครองเรื่อง โภชนาการ สาธิตการแปรรูป ผักเช่น นำผักซุบแปงทอด</p> <ul style="list-style-type: none"> -ติดตามเฝ้าระวังภาวะ <p>โภชนาการทุก 3 เดือน กรณีที่ พบภาวะโภชนาการส่งต่อ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ แนะนำผู้ปกครองในเรื่อง อาหารเพิ่มน้ำหนัก</p> <ul style="list-style-type: none"> -จัดเมนูอาหาร <p>ให้ถูกหลักครบ 5 หมู่ (Thai School Lunch)</p> <ul style="list-style-type: none"> -จัดกิจกรรมประกวด <p>เมนูอาหาร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ <p>*ของเล่นปั้นแป้งเพื่อฝึก กล้ามเนื้อมัดใหญ่</p> <ul style="list-style-type: none"> * ของเล่นผลิตเอง เช่น ทำ บ้านตุ๊กตา ลังกระดาษทำตุ๊กตา ไปรษณีย์ ฝาน้ำเป็นรูปสัตว์ <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมส่งเสริม <p>พัฒนาการเด็กตามวัย สร้าง นิสัยเชิงบวกในการเล่น นำ ของเล่นที่มีอยู่ในท้องถิ่น มา จัดการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> -จัดแหล่งเรียนรู้ <p>สนามเด็กเล่นเสริมปัญญา สนาม BBL เครื่องเล่นทราย และเครื่องเล่นพัฒนา กล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่</p> <ul style="list-style-type: none"> -จัดมุมกิจกรรม มุมเสรี (อิสระ) <p>มีห้องสื่อเด็กปฐมวัย ห้องเรียนอาเซียน และ ห้องสมุดมีชีวิต /เคลื่อนที่</p> <ul style="list-style-type: none"> -ประเมินพัฒนาการตาม <p>DSPM</p>	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการหนุน้อยฟัน <p>สวยสุขภาพฟันดีมี กิจกรรมดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> -ประกวดฟันดี <ul style="list-style-type: none"> * อบรมความรู้ * จัดมุมแปรงฟันหลัง อาหารเช้าและกลางวัน * ตรวจฟันโดยครูผู้ดูแล เด็กทุกวัน * ทันตภิบาลให้ให้ความรู้ และตรวจสุขภาพช่อง ปากและฟัน เคลือบ ฟลูออไรด์ และแจก แปรงสีฟัน <ul style="list-style-type: none"> -จัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ <p>หลีกเลี่ยงขนมกรุบกรอบ ลูกอม ของหวานต่างๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมให้เด็กดื่มนมรส <p>จืด</p> <ul style="list-style-type: none"> -ประสานผู้ปกครอง <p>ขอความร่วมมือในการ ดูแลอาหารการกินของ บุตรหลาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> -มาตรการการแพร่ระบาดของ <p>ของโรค</p> <ul style="list-style-type: none"> *คัดกรองเด็กก่อนเข้าโรงเรียน <ul style="list-style-type: none"> -จัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ <p>ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง</p> <ul style="list-style-type: none"> *สร้างกลุ่มLine/ Facebook/ เพจ เพื่อประชาสัมพันธ์แก่ ผู้ปกครอง <ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสุขภาพ <ul style="list-style-type: none"> *มีการคัดกรองภาวะซีด *ตรวจสอบข้อมูลการฉีด วัคซีนเด็กทุกราย

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินงาน 4 D

- การบูรณาการร่วมกันของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนค่อนข้างน้อย
- ต้องเติมเต็มความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน 4 D ให้กับพื้นที่ เนื่องจากเป็นนโยบายใหม่ของกรมอนามัย
- บางพื้นที่ไม่สะดวกที่จะดำเนินงาน 4 D เนื่องจากงบประมาณและสถานที่ไม่อำนวยความสะดวก

การวางแผนเพื่อพัฒนางาน 4 D

Diet (โภชนาการ)	Development & play (พัฒนาการและการเล่น)	Dental (การดูแลสุขภาพช่องปาก)	Disease (การป้องกันโรค)
- เพิ่มอาหารเข้าให้เด็กทุกวัน (แต่ละแห่งทำแผนเสนอต้นสังกัดของตน เพื่อขอพิจารณา)	- ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเล่นกับเด็กให้มากขึ้น เช่น มีการให้ยืมหนังสือนิทานกับเด็กให้มากขึ้น มีทีมวิทยากรกลุ่มลูกเหรียญสาธิต การเล่านิทาน ประเมินหลังทำกิจกรรม โดยการให้ผู้ปกครองถ่ายภาพ อัปเดตชีวิตไอชณะเล่านิทานให้ลูกฟัง -บุคลากรและผู้ดูแลเด็กสามารถเข้าเรียนหลักสูตร Online ของกรมอนามัย เช่น หลักสูตร ผู้อำนวยการเล่น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้กับตนเองได้	-เพิ่มการตรวจฟันก่อนเข้าโรงเรียน -จัดโครงการ คาราวานเสริมสร้างเด็ก และเชิญเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลให้ความรู้การดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก	-จัดทำนวัตกรรมที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกสำหรับผู้ดูแลเด็กในการเข้ารับบริการใน สพด. -ประชุมผู้ปกครองในการวางแผนป้องกันโรค -บุคลากรและผู้ดูแลเด็กสามารถเข้าเรียนหลักสูตร Online ของกรมอนามัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้กับตนเองได้

- เยี่ยมเสริมพลัง สร้างขวัญ กำลังใจในการดำเนินงาน 4 D ให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น
- คัดเลือก สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านการดำเนินงานด้าน 4D โดดเด่น เข้าร่วมประชุมประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพเด็กปฐมวัย ตามแนววิถีชีวิตใหม่ (New normal) เขต 12 เพื่อเป็นตัวแทนพื้นที่นำร่องของแต่ละจังหวัดในเขตสุขภาพที่ 12

เอกสารอ้างอิง

- คู่มือมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ
- คู่มือแนวทางการส่งเสริมคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านสุขภาพ (4D) สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ กรมอนามัย

ภาคผนวก

